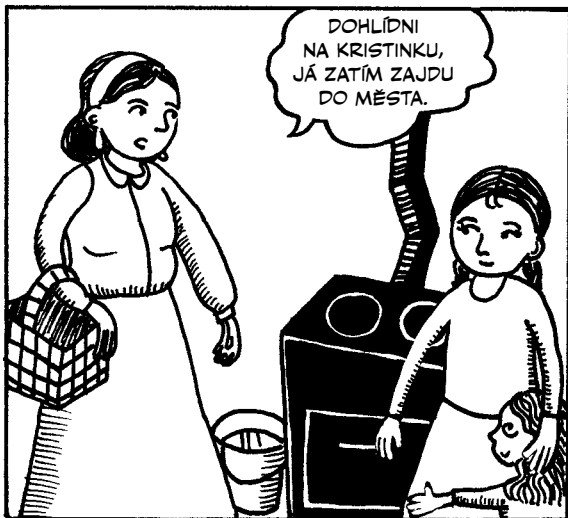
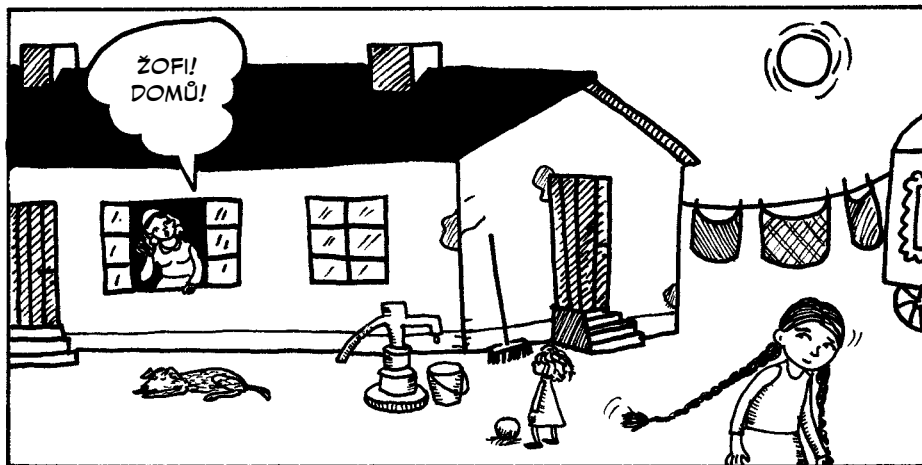

GUNILLA LUNDGREN OVÁ • SOFIA TAIKONO VÁ • AMANDA ERIKSSONO VÁ

NEDALEKO VARŠAVY, 1938

KDYŽ JSEM BYLA MALÁ, ŽILA JSEM V POLSKU. VŠICHNI MI ŘÍKALI, ŽE JSEM ROZTOMILÁ. MĚLA JSEM TAK DLOUHÉ COPY, ŽE JSEM SI NA NICH MOHLA I SEDĚT.

NAŠE RODINA BYLA DOST OBYČEJNÁ. DOMA JSEM SE CÍTLA V BEZPEČÍ. NEJRADĚJI JSEM MĚLA MLADŠÍ SESTRÍČKU KRISTINKU.

TATÍNEK BYL KOŇSKÝ HANDLÍŘ.

V ZIMĚ SE NÁM NEŽILO LEHKO. VŠICHNI ROMOVÉ TO V ZIMĚ MĚLI TĚŽKÉ.

MAMINKA HÁDALA LIDEM Z RUKY.

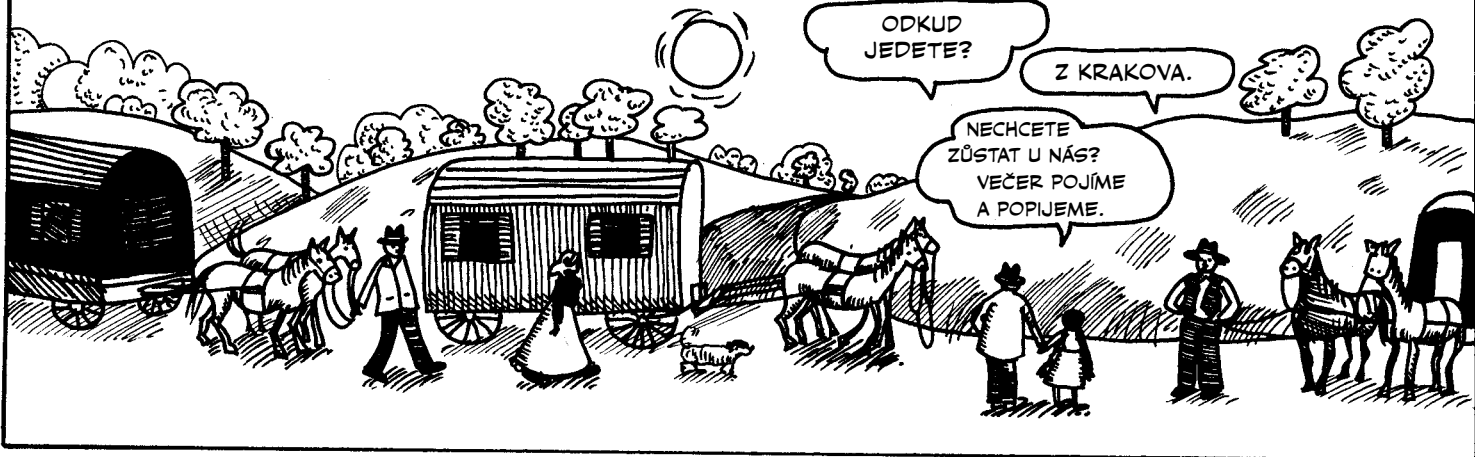
NÁŠ PEJSEK SE TRÁSL ZIMOU.

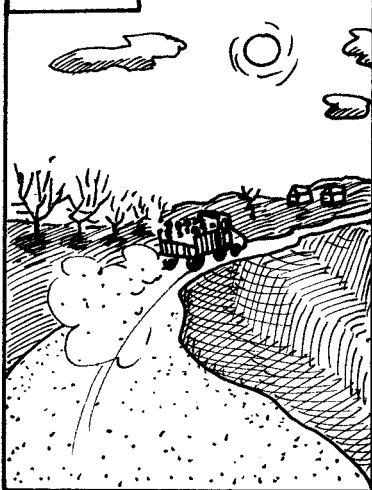
ZAMRZALA NÁM VODA.

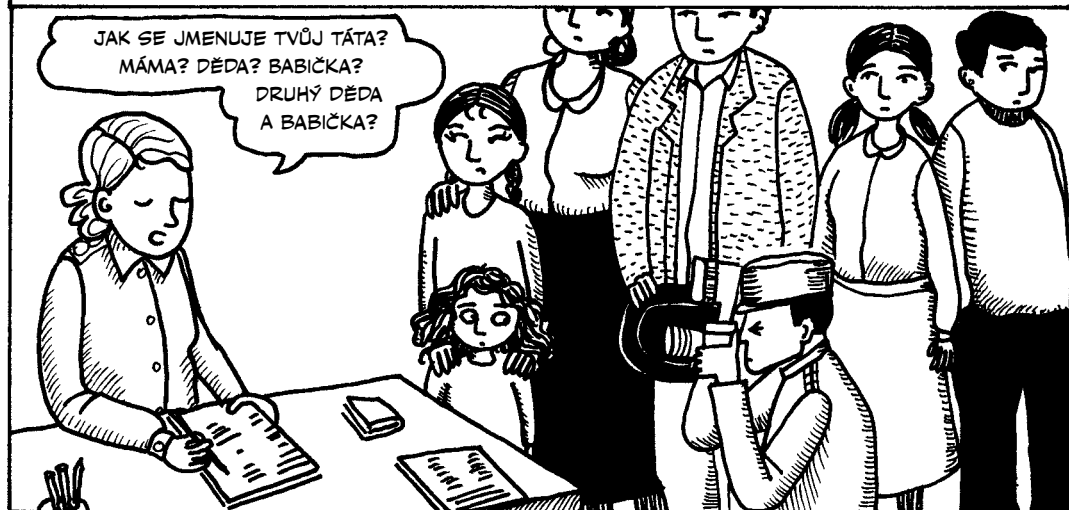
LÉTO BÝVALO DOCELA JINÉ. TO JSME S RODINOU KOČOVALI PO CELÉM POLSKU. ČASTO JSME SE POTKÁVALI S NAŠIMI ROMY A PŘIPOJOVALI SE K NIM.

V NÁKLADÁKU NÁS ODVEZLI K TAKOVÉ STODOLE.

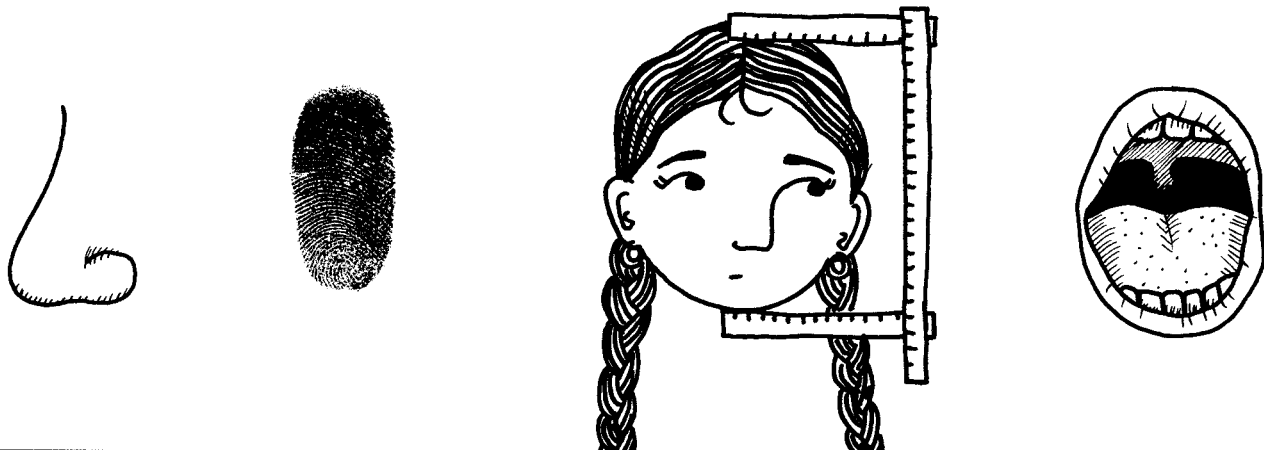

TAM JSME MUSELI ODPOVÍDAT NA SPOUSTU OTÁZEK A FOTILI SI NÁS TAM.

JAK SE JMENUJE TVŮJ TÁTA?
MÁMA? DĚDA? BABIČKA?
DRUHÝ DĚDA
A BABIČKA?

LÉKAŘI ZKOUMALI TVAR NAŠICH RTŮ, POČÍTALI NÁM ZUBY, PŘEMĚŘOVALI NOSY, HLAVY A ČELA. SEJMULI NÁM OTISKY PRSTŮ A ODEBRALI VZORKY KRVE. POTOM NÁS ODVEZLI ZPĚTKY DOMŮ.

JENŽE VOJÁCI SE BRZO VRÁTILI.

OTEVŘETE, NEBO
BUDEME
STRÍLET!

DĚTI,
UTÍKEJTE SE
SCHOVAT
DO LESA!

HONEM!

CELÝ DALŠÍ DEN JSME ČEKALI V LESA. V NOCI JSME SE PŘIPLÍŽILI K NAŠEMU DOMU.

PROČ NÁM
TO TU
VŠECHNO
ROZMLÁTILI?

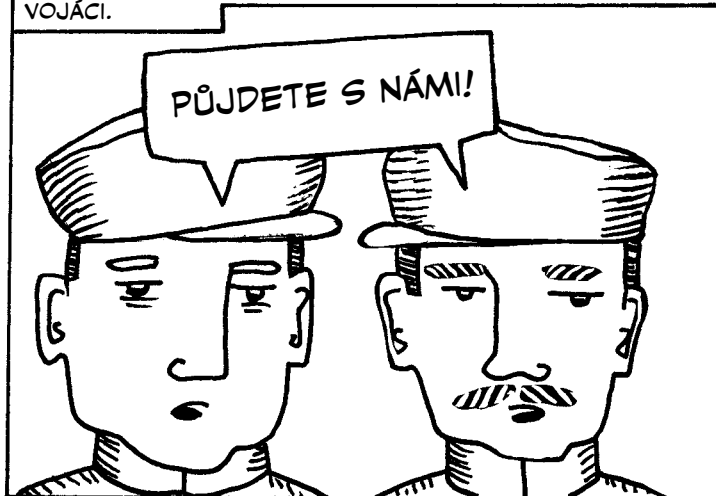
VEZMEME SI
JÍDLO A VRÁTÍME
SE DO LESA.

KAM SE PODĚLI
MAMINKA
S TATÍNKEM?

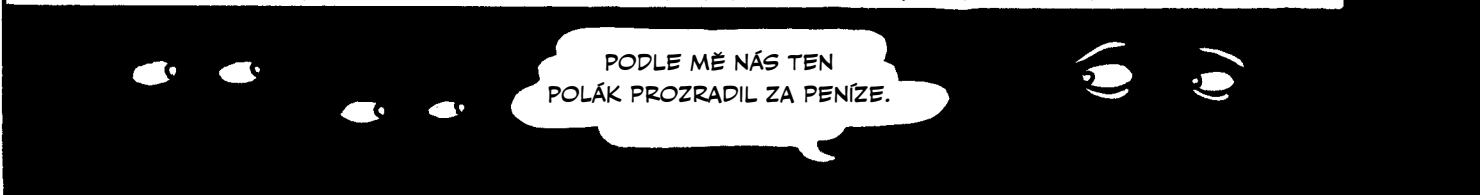
SCHOVÁVALI JSME SE V LESE NĚKOLIK DNÍ. JOSEF SE NÁM SNAŽIL OPATŘIT JÍDLO.

JENŽE KDYŽ JSME SI PRO CHLEBA PŘIŠLI, ČEKALI TAM VOJÁCI.

ZASE NÁS DOSTRKALI NA NÁKLADÁK. PŘES KORBU BYLA NATAŽENÁ PLACHTA, A TAK JSME TAM SEDĚLI POTMĚ.

JELI JSME DLOUHO, PAK NÁS NECHALI VYSTOUPIT NEZNÁMO KDE.

SEŠLI JSME SE TAM S TATÍNEM A S MAMINKOU!

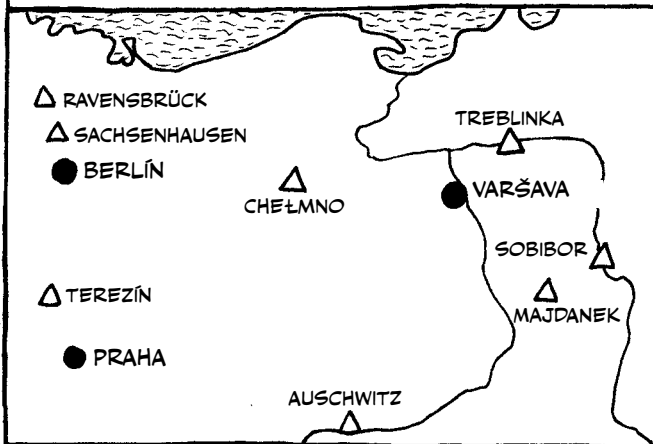

KAŽDÝ DEN NÁKLADÁKY PŘIVÁŽELY DALŠÍ LIDI: POLÁKY, ŽIDY, ROMY I DALŠÍ. BYLI JSME UVĚZNĚNÍ V GHETTU ZA OŠTNATÝM DRÁTEM.

TEHDY JSME JEŠTĚ NEVĚDĚLI, ŽE NACISTÉ ZŘÍDILI V NĚMECKU, POLSKU A NA DALŠÍCH OKUPOVANÝCH ÚZEMÍCH KONCENTRAČNÍ A VYHLAZOVACÍ TÁBORY. AUSCHWITZ Z NICH BYL NEJVĚTŠÍ.

NAŠI RODINU ODVEDLI DO JEDNOHO BARÁKU. VYPADAL JAKO NĚJAKÁ STÁJ.

ŽÁDNÉ DEKY TU NEJSOU?

MYSLÍŠ, ŽE JSI V HOTELU, NEBO CO?

JAK DLOUHO TU ZŮSTANEME?

DOKUD NEVYLETÍŠ KOMÍNEM.

NAMAČKALI JSME SE DO JEDNÉ KÓJE.

JE MI ZIMA.

NEFŇUKEJ A SPI.

AUSCHWITZ-BIRKENAU, 2003

„DĚTEM BY Z TOHO VYPRÁVĚNÍ NEMĚLO BÝT SMUTNO“

Tento komiks vychází z vyprávění Sofii Taikonové neboli Žofi jejím vnoučatům a mně samotné.

Žofi se o čase, který strávila v koncentračních táborech, dost těžko mluvilo. Nerada si to všechno, co tam viděla a čím si prošla, připomínala.

„Jáj, pojďte se už povídat o něčem jiném!“ říkávala, když jí naše otázky připadaly moc na tělo. Nejraději mluvila o vnoučatech, o laskavých lidech, které v životě potkala, a o veselých oslavách, které zažila.

„Dětem by z toho vyprávění nemělo být smutno,“ dodávala.

Svoje nejhorší vzpomínky proto do komiksu nechtěla zařadit.

„Tvoří válka zlo, anebo zlo tvoří válku?“ uvažovala Žofi. „Jak je možné, že obyčejní lidé neprotestují, když se někdo dopouští takových krutostí?“

„OBYČEJNÍ LIDÉ“

Hitler se nedostal k moci násilím. „Obyčejní lidé“ ho zvolili ve svobodných volbách.

V parlamentních volbách roku 1932 se nacistická strana stala největší stranou v Německu a roku 1933 byl

Adolf Hitler jmenován německým kancléřem.

V Německu byli nacisté obzvlášť silní. Ale i v ostatních evropských zemích část obyvatel s nacismem sympatizovala, včetně Švédska. Bez více či méně aktivní podpory řady „obyčejných lidí“ by Hitlerova politika neuspěla.

PRONÁSLEDOVÁNÍ A RASISMUS

Už v roce 1933 bylo v Německu zřízeno několik koncentračních táborů. Jeden z prvních se jmenoval Dachau a nacházel se asi dvacet kilometrů severozápadně od Mnichova. Zpočátku tam byli věznění socialisté, odboráři a komunisté vzdorující nacismu.

Ve třicátých letech nacisté v Německu vybudovali přes 400 dalších táborů. Židům zakázali řadu povolání, znemožnili jim pracovat například jako lékaři nebo právníci. Nezaměstnané, Romy a lidi s vážnými nemocemi nebo postižením nuceně sterilizovali, homosexuály věznili. Svědkům Jehovovým bránili pracovat ve státních službách, Židům také ničili obchody. Romům, Židům a lidem jiné než bílé barvy pleti zakazovali sňatky s osobami „čisté německé krve“.

PŘEŽIVŠÍ Z KONCENTRAČNÍCH TÁBORŮ V KARANTÉNĚ VE ŠVÉDSKU, UPROSTŘED ŽOFIINA KAMARÁDKA KAROLA, KVĚTEN 1945

Nacházelo se tam tehdy 3000 nemocných a zesláblých vězeňkyň. Téhož dne spáchal Hitler sebevraždu.

Mezi 8. a 9. květnem Německo kapitulovalo. Druhá světová válka v Evropě skončila.

BÍLÉ AUTOBUSY

Na jaře 1945, v posledních měsících války, se švédská vláda rozhodla podpořit pokusy o záchranu vězňů z koncentračních táborů. Výsledkem byla expedice Švédského červeného kříže, který pro ně vypravil takzvané „bílé autobusy“. Jednalo se o nebezpečný úkol, protože autobusy musely projet oblastmi, kde dosud zuřila válka. Několik set Švédů se přihlásilo na pomoc a mezi březnem a květnem 1945 se jim podařilo zachránit asi 15 000 vězňů z táborů. Žofi patřila mezi ně.

TĚŽKO DOLOŽITELNÁ PRAVDA

Uvádí se, že za druhé světové války bylo zavražděno asi půl milionu Romů. Někdy se ale tvrdí, že jich byl více než dvojnásobek.

Lidé často chtějí poznávat pravdu na základě nezpochybnitelných důkazů, jenže skutečnost se málokdy dá podložit přesnými čísly. Ani o Žofiině životě nelze dohledat podrobné údaje. Ve stáří už si některé věci nepamatovala přesně. Neměla fotografie, školní vysvědčení, adresáře, lékařské záznamy ani jiné památky z dětství. A neměla ani příbuzné nebo známé z koncentračních táborů, s nimiž by o svých vzpomínkách mohla mluvit.

Když si nacisté uvědomili, že druhou světovou válku prohrají, ničili dokumenty dokazující jejich zločiny. Víme, že při holocaustu bylo zavražděno kolem šesti milionů

ŽOFI SE SVENEM-ARNEM A VILOU CARLSSONOVÝMI V JÖNKÖPINGU, ŘÍJEN 1945

Židů. Říct, kolik zahynulo Romů, je složitější. Zadržení Romové se snažili skrývat svůj původ, říkali například, že jsou Češi nebo Poláci.

Mnozí byli zastřeleni na cestách nebo v polích a pohřbeni v anonymních masových hrobech, další se utopili v řekách.

Kromě Židů a Romů povraždili nacisté a jejich sympatizanti velké množství svých politických odpůrců, homosexuálů, svědků Jehovových a lidí s postižením různého druhu. Zabili i miliony válečných zajatců a civilistů.

ODVÁŽNÍ LIDÉ EXISTUJÍ

Žofi se zachránila, ale nevyhnula se zdravotním následkům. V táboře zažila bití a později ji trápily bolesti zad. Kvůli zraněné noze už ve vyšším věku skoro nemohla chodit a jedla jen speciální, snadno stravitelné jídlo. V noci ji budily noční můry.

Přesto se Žofi často smála a vtipkovala. Ráda hostila návštěvy, pokaždé prosila Janka, aby uvařil boršč, který ho naučila.

ŽOFI VE STOCKHOLMSKÉM PARKU TANTOLUNDENU
V PADESÁTÝCH LETECH

„Jen jezte, přátelé,“ vybízela. Sama přitom zvládla sníst jen pár lžic vývaru.

Žofi připadalo zvláštní, že z příběhu jejího života vzniká komiks.

„Snad ta knížka nebude až moc děsivá,“ uvažovala. „Jen jestli jsme to s vyprávěním o zlu a krutosti lidí nepřehnali!“

Žofi si chtěla připomínat hlavně laskavé a vstřícné lidi. Poláka z Auschwitzu, který jí ošetřil zraněnou nohu, Němku z Ravensbrücku, která se s ní dělila o chleba, Židovku, která Žofi nabídla, že se stane její sestrou, švédskou rodinu z Jönköpingu, která jí otevřela svůj domov.

„Svět bohužel není spravedlivý ani dobrý,“ říkala Žofi, „ale existují dobří a spravedliví lidé. Takoví, kteří odmítají ubližovat ostatním, dokonce i když jim samým hrozí nebezpečí. Možná že nemají žádnou moc, ale stejně jsou odvážní. Díky takovým lidem jsem naživu.“

Gunilla Lundgrenová

SVATBA ŽOFI A JANKA, STOCKHOLM, 1962

U ŽOFI A JANKA DOMA, STOCKHOLM, 2004

*Poznámka redakce: Žofi zemřela v roce 2005,
krátce před vydáním této knihy.*